

RESEARCH ARTICLE

A Critical Analysis of Articles Written on Turkish Education in Afghanistan

Shejauddin Tashmurad¹✉¹ Ass. Prof., Kabul University, Faculty of Foreign Language and Literature, Turkish Language and Literature and Doktora Adayı, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

✉ Corresponding author: shejauddin86@hotmail.com

 <https://orcid.org/0000-0003-0057-1906>

ARTICLE INFO

Received date: 04/01/2026

Revised date: 10/01/2026

Accepted date: 10/01/2026

Published Online: 12/01/2026

Citation: Tashmurad, S. (2026). A Critical Analysis of Articles Written on Turkish Education in Afghanistan. *Global Journal of Social and Economic Research*, 1(1), 66-78. <https://doi.org/10.5281/zenodo.18228519>

Abstract

This study aims to examine the quality of academic literature produced on Turkish language education in Afghanistan from a critical perspective, focusing on three sample articles selected from the DergiPark database. Within the scope of the research, the articles titled "Afghanistan's Language Policy and History of Turkish Language Education in Afghanistan" (2016), "Turkish Language and Education in Afghanistan" (2015), and "Turkish Language Education in Afghanistan" (2018) were analyzed based on the criteria of formal diligence, methodological consistency, and content validity. In this study, which utilizes the document analysis technique—one of the qualitative research methods—it was found that the reviewed articles contain serious weaknesses regarding basic academic writing standards (APA 7), chronological consistency, and the use of primary sources. In particular, substantive historical errors, terminological inaccuracies, and deficiencies in citation discipline emerge as key factors undermining the scientific reliability of the existing knowledge in the field. By presenting these identified chronic issues through concrete data, the study aims to both draw attention to information pollution in the current literature and provide a standard-setting methodological framework for future research.

Keywords: Afghanistan; Turkish Education; Scientific Criticism; Methodological Errors.

Afganistan’da Türkçe Eğitimi Üzerine Yazılmış Makalelerin Eleştirel Bir Analizi

Özet

Bu çalışma, Afganistan’da Türkçe eğitimi üzerine yazılan akademik çalışmaların niteliğini, DergiPark veri tabanından seçilen üç örnek makale üzerinden eleştirel bir perspektifle incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma kapsamında; "Afganistan’ın Dil Politikası ve Afganistan’da Türkçe Eğitimi Tarihi" (2016), "Afganistan’da Türk Dili ve Eğitimi" (2015) ve "Afganistan’da Türkçe Eğitimi" (2018) başlıklı çalışmalar; biçimsel özen, yöntemsel tutarlılık ve içeriksel geçerlilik kriterlerine göre analiz edilmiştir. Nitel araştırma yöntemlerinden veri analizi tekniğinin kullanıldığı bu incelemede, ele alınan makalelerin; temel akademik yazım standartlarına (APA 7), kronolojik tutarlılığa ve birincil kaynak kullanımına dair ciddi zafiyetler barındırdığı saptanmıştır. Özellikle tarihsel verilerdeki maddi hatalar, terminolojik yanlışlar ve atıf disiplindeki eksiklikler, sahadaki bilgi birikiminin bilimsel güvenilirliğini zedeleyen temel unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Çalışma, tespit edilen bu kronik sorunları somut verilerle ortaya koyarak, hem mevcut literatürdeki bilgi kirliliğine dikkat çekmeyi hem de gelecekteki araştırmalar için standart belirleyici metodolojik bir çerçeve sunmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Afganistan, Türkçe Eğitimi, Bilimsel Eleştiri, Yöntemsel Sorunlar

1. GİRİŞ

Bilimsel bilginin üretimi ve yayılması sürecinde temel yapı taşı olan makaleler, belirli akademik standartlara ve metodolojik disipline bağlı kalmak zorundadır. Bir bilimsel çalışmanın niteliği; yalnızca sunduğu verilerle değil, aynı zamanda biçimsel düzeni, yöntemsel tutarlılığı ve savunduğu tezlerin literatürdeki karşılığı ile ölçülür. Bu üç temel sütunun (biçim, yöntem ve içerik) ihmal edilmesi, sadece çalışmanın değerini düşürmekle kalmaz, aynı zamanda ilgili disiplinde hatalı bilgilerin yayılmasına ve literatürde bilgi kirliliğine yol açar. Bu bağlamda, alanyazında yer alan çalışmaların eleştirel bir süzgeçten geçirilmesi, mevcut eksikliklerin saptanması ve gelecekteki araştırmalara metodolojik bir rehberlik edilmesi açısından kritik bir öneme sahiptir. Akademik literatürde bilimsel eleştiri; bilginin doğrulanması, disiplinler standartların muhafazası ve sahadaki niteliğin artırılması süreci olarak tanımlanmaktadır (Popper, 1959; Booth vd., 2016).

İdeal bir bilimsel çalışmanın değerlendirilmesinde kullanılan ilk temel ölçüt biçimsel yetkinliktir. Amerikan Psikoloji Derneği (APA, 2020) tarafından vurgulandığı üzere, akademik bir metinde standartlaştırılmış sayfa düzeni, başlık hiyerarşisi ve doğru atıf tekniklerinin kullanımı, bilginin profesyonel bir çerçevede hatasız aktarılmasını sağlar. Biçimsel disiplin, bilimsel dürüstlük ve verilerin izlenebilirliği açısından vazgeçilmezdir. İkinci olarak, bir makalenin bilimsel geçerliliği büyük ölçüde

yöntem bakımından tutarlılığına bağlıdır. Sağlam bir yöntemsel kurgu; araştırmanın tasarımı, veri toplama araçlarını ve analiz süreçlerini şeffaf bir şekilde ortaya koyarak çalışmanın sonuçlarının başka araştırmacılar tarafından test edilebilir ve tekrarlanabilir olmasını garanti eder (Creswell & Creswell, 2018). Son olarak, bir çalışmanın akademik değeri içeriği ve sunduğu tezlerin gücüyle ölçülür. Nitelikli bir makale, sadece mevcut bilgileri tekrarlamakla kalmamalı, literatürdeki boşlukları belirginleştiren özgün bir iddia sunmalı ve bu iddiayı mantıksal bir örüntü içinde kanıta dayalı argümanlarla desteklemelidir (Booth vd., 2016).

Afganistan’da Türkçe eğitimi, hem bölgenin sosyo-kültürel yapısı hem de tarihsel derinliği nedeniyle önemli araştırma alanlarından. Ancak bu alanda üretilen çalışmaların niteliği, konunun akademik zeminde ne derece sağlıklı temsil edildiğini belirlemektedir. Bu çalışmanın temel amacı, Afganistan’da Türkçe eğitimi üzerine kaleme alınmış seçili makaleleri; biçimsel, yöntemsel ve içeriksel açılardan eleştirel bir gözle incelemek, sorunları ve eksikleri tespit ederek alana metodolojik bir katkı sağlamaktır. Çalışma kapsamında incelenmek üzere şu üç makale seçilmiştir:

1. “*Afganistan’ın Dil Politikası ve Afganistan’da Türkçe Eğitimi Tarihi*”
2. “*Afganistan’da Türk Dili ve Eğitimi*”
3. “*Afganistan’da Türkçe Eğitimi*”

İnceleme sürecinde makaleler; bibliyografik künyeleri ve özetleri verildikten sonra üç temel eksenle değerlendirilmiştir: Biçimsel yönden eleştiri, yöntem bakımından eleştiri ve içerik/tezler yönünden eleştiri. Makalelerin seçiminde DergiPark veri tabanı üzerinden “Afganistan” ve “Türkçe eğitimi” anahtar kelimeleriyle tarama yapılmıştır. Bu tarama sonucunda, odağı doğrudan genel eğitim politikaları ve tarihsel süreç olan çalışmaları belirlemek amacıyla, "yabancılar Türkçe öğretimi" gibi daha spesifik alanlara odaklanan başlıklar kapsam dışı tutulmuştur. İnceleme sırası belirlenirken kronolojik bir yol izlemek yerine, makalelerin eleştiriye açık yönlerinin yoğunluğu ve metodolojik baskınlıkları kriter olarak alınmıştır. Çalışmanın son bölümünde ise söz konusu makalelerin karşılaştırmalı analizi yapılarak ulaşılan sonuçlar tartışmaya açılmıştır.

2. Birinci Makalenin Değerlendirilmesi: Afganistan’ın Dil Politikası ve Afganistan’da Türkçe Eğitimi Tarihi

Künye: Temizyürek, F., Barın, E. ve Ustabulut, M. (2016). Afganistan’ın Dil Politikası ve Afganistan’da Türkçe Eğitimi Tarihi. *Türkbilig*, (32), 155-168.

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/turkbilig/issue/52826/697803>

2.1. Makalenin Özeti

Söz konusu çalışma, Afganistan'ın siyasi tarihinden başlayarak ülkenin etnik yapısı, dil politikaları ve Türkçe eğitiminin tarihsel gelişimini ele almaktadır. Beş ana bölümden oluşan makalede; ilk olarak M.Ö. 500'den 2001 yılına kadar uzanan geniş bir siyasi tarih özeti sunulmuş, ardından ülkedeki etnik çeşitlilik listelenmiştir. Çalışmanın merkezinde yer alan dil politikaları bölümünde, 1987 ve 2004 anayasaları ekseninde yasal düzenlemeler incelenmiş; sonrasında Türkçe eğitimi, Taliban öncesi ve sonrası olmak üzere iki dönemde ele alınmıştır. Sonuç bölümünde ise Afganistan Türklerinin dil ve kültürlerini korumalarına yönelik birtakım önerilere yer verilerek çalışma tamamlanmıştır.

2.2. Makalenin Biçimsel Yönden Eleştirilmesi

Bilimsel bir çalışmada başlık, içeriğin sınırlarını çizen ve okuyucuyu yönlendiren en temel unsurdur. Ancak incelenen makalede başlık-içerik uyumu açısından belirgin bir sapma gözlemlenmektedir. Makale, başlığında vadedilen "Türkçe Eğitimi" odağından uzaklaşarak, gereğinden fazla siyasi tarih ve biyografik detaya (Ali Şir Nevai'nin eser listesi gibi) boğulmuştur.

Akademik yazım standartlarına göre (Karasar, 2020), bir makalenin giriş bölümü; problemin tanımlandığı, araştırmanın amacının, öneminin ve yönteminin açıklandığı kısımdır. İncelenen çalışmada ise giriş bölümü tamamen kronolojik bir tarih anlatısına ayrılmış; araştırmanın hangi temel probleme yanıt aradığı, literatürdeki hangi boşluğu doldurduğu ve hangi metodoloji ile hazırlandığına dair bilgilere yer verilmemiştir. Bu durum, çalışmanın özgünlük değerinin ve akademik kurgusunun belirsiz kalmasına neden olmaktadır.

Ayrıca, bilimsel dürüstlük ve verilerin izlenebilirliği açısından atıf disiplini hayati önem taşır. APA 7 standartları, başka bir kaynaktan alınan her türlü özgün verinin ve tarihsel bilginin kaynak gösterilmesini zorunlu kılar. İncelenen makalede, özellikle "Giriş" ve "Etnik Yapı" bölümlerinde yer alan ve yorum içermeyen somut tarihsel/istatistiksel verilerin (yüzdelere, yaşam tarzları vb.) büyük bir kısmının kaynaksız bırakıldığı tespit edilmiştir. Bu durum, akademik yazımın temel prensibi olan şeffaflık ve güvenilirlik ilkeleriyle çelişmektedir.

2.3. Makalenin Yöntem Bakımından Eleştirilmesi

İncelenen çalışmada, veri toplama stratejisi ve bulguların sunumu açısından metodolojik bir tutarsızlık gözlemlenmektedir. Makalenin ana izleği olan "dil politikaları" ve "eğitim tarihi" gibi alanlar, doğası gereği resmi belgelere ve birincil kaynaklara dayanmayı zorunlu kılmaktadır. Ancak yazarların; Afganistan anayasaları ve Afganistan Eğitim Bakanlığı arşivleri gibi temel kaynaklara başvurmadıkları gibi, mülakat veya saha araştırması gibi alternatif veri toplama tekniklerine de başvurmadıkları görülmektedir.

Veri çeşitlendirmesi konusundaki eksiklikler, özellikle çalışmanın üçüncü bölümünde belirginleşmektedir. Afganistan'ın dil politikalarının ele alındığı bu bölümde, toplam on paragrafın yarısında sadece "Karvan Dergisi" adlı tek bir kaynağa atıf yapılması, akademik nesnellik ve veri geçerliliği açısından sorun teşkil etmektedir. Anayasal düzenlemeler gibi doğrudan ulaşılabilecek resmi metinler hakkında dahi ikinci el kaynaklar üzerinden yorum yapılması, verilerin bilimsel güvenilirliğini zayıflatmaktadır.

Araştırmanın "iddia ve kanıtlama" yöntemi de sorunlu görünmektedir. Örneğin; Afganistan'da Türkçe eğitiminin Ali Şir Nevâî ile başladığı öne sürülmüş ve *Muhâkemetü'l-Lügateyn* bu savın merkezine oturtulmuştur. Nevâî'nin bölge tarihindeki edebi kimliği ve Türk diline katkıları tartışmasız olsa da; sözü edilen eserin bir "yabancı dil öğretim materyali" veya kurumsal bir "eğitim faaliyeti" gibi sunulması teorik bir hatadır. Eserin içeriği ile Türkçe eğitimi süreci arasındaki bağlantının kurulamamış olması, makalenin temel savlarını temellendirme noktasında yetersiz kaldığını göstermektedir.

Son olarak, metnin kurgusunda ciddi bir "bağlam ve geçiş" sorunu mevcuttur. Bölümler ve paragraflar arasındaki tematik kopukluklar, okuyucunun konuyu takibini zorlaştırmaktadır. Üçüncü bölümde, ülkenin etnik yapısından bahsedilirken hiçbir geçiş cümlesi kurulmadan doğrudan 1987 Anayasası'na geçilmesi, tarihsel süreci ve anayasal gelişimi sekteye uğratmaktadır. Benzer şekilde, dördüncü bölümde Nevâî dönemi ile 1981-82 yılları arasındaki geniş tarihsel boşluğun (yaklaşık 500 yıl) herhangi bir veri veya açıklama sunulmadan atlanması, makalenin kronolojik bütünlüğünü ve bilimsel derinliğini zedeleyen en temel yöntemsel kusurdur.

2.4. Makalenin İçerik ve Tezlerin Geçerliliği Bakımından Eleştirilmesi

Makalenin içerik analizi yapıldığında; tarihsel verilerin sunumunda vahim hatalar, kronolojik tutarsızlıklar ve terminolojik karmaşalar tespit edilmiştir. Bu durum, çalışmanın sadece yöntemsel olarak değil, bilgi içeriği bakımından da temel akademik standartların altında kaldığını göstermektedir.

Tarihsel Anakronizm ve Maddi Hatalar: Makalede sunulan tarihsel verilerde ciddi mantık hataları mevcuttur. Örneğin; Timur'un 1405 yılında vefat ettiği bilinmesine rağmen (Delen, 2017), metnin 157. sayfasında Timur'un 1483'te Moğol İmparatorluğu'na son verdiği iddia edilmiştir. Yazarın kendi cümleleri içerisinde bile çelişen bu "ölümünden 79 yıl sonra devlet yıkma" anlatısı, temel tarih yazıcılığı ilkeleriyle bağdaşmamaktadır. Benzer bir kronolojik hata Şah Şuca'nın iktidar dönemi ve Emanullah Han'ın reform süreci anlatılırken de yapılmış; tarihler ileriye doğru akması gerekirken (1928'den 1919'a geçiş gibi) geriye doğru kurgulanmıştır.

Şahıs ve Kimlik Karışıklıkları: Çalışmada tarihi şahsiyetlerin kimlikleri ve akrabalık bağları konusunda da yanıltıcı bilgiler yer almaktadır. "Babür Şeybani" ifadesiyle, tarihte birbirine rakip olan iki ayrı figür (Zahiruddin Muhammad Babür ve Muhammad Han Şeybani) tek bir kişiymiş gibi sunulmuştur. Ayrıca,

etnik ve siyasi bir kopuşu temsil eden Nadir Şah Afşar ile Ahmed Şah Durrani arasındaki ilişki "baba-oğul" bağı olarak tanımlanmıştır. Oysa Ahmed Şah Durrani'nin bir Peştun olarak "ilk yerli hükümdar" olduğu bilgisiyle, bir Türkmen olan Nadir Şah'ın oğlu olduğu iddiası kendi içinde mantıksal bir paradoks yaratmaktadır.

Akademik Üslup ve Nesnellik Sorunu: Bilimsel bir metinde tarafsızlık ilkesi esastır. Makalede, Emir Habibullah Kalakani için kullanılan "Beççe Sakau" (Saka'nın Oğlu) ifadesi, dönemin muhalifleri tarafından kullanılan küçümseyici bir lakaptır. Yazarların bu lakabı asıl isim yerine tercih etmesi veya isme yer vermemesi, akademik tarafsızlığı zedeleyen ve metni bilimsel bir analizden ziyade taraflı bir anlatıya dönüştüren bir tutumdur.

Kapsam ve Literatür Eksikliği: "Afganistan'da Türkçe Eğitimi" başlığını taşıyan bir çalışmada, sahadaki en somut verilerin (Özbekçe ve Türkmençe okul kitapları, Belh Üniversitesi Özbek Dili Bölümü, Afgan-Türk okulları gibi) kapsam dışı bırakılması büyük bir eksikliklerdir. Yazarların, güncel eğitim faaliyetlerini görmezden gelip seçilme kriteri belli olmayan sınırlı bir şair listesine yer vermesi, çalışmanın temsil gücünü zayıflatmaktadır. Özellikle Sayed Yakub Talii, Halim Yarkin, Şefika Yarkin, Seyyit Tacuddin Taşkın Bahayi gibi çok sayıda eseri olanların dışlanması, literatür taramasının özenli yapılmadığının kanıtıdır.

Bağlam Kopukluğu: Metnin 4. bölümünde yer alan "yukarıda belirtilen sebeplerle kurs kapatılmıştır" ifadesi, metnin öncesinde bu sebeplere dair hiçbir atıf bulunmadığı için havada kalmaktadır. Bu durum, makalenin farklı metinlerden eleştirel bir süzgeçten geçirilmeden, kopyala-yapıştır yöntemiyle birleştirildiğine dair güçlü bir şüphe uyandırmaktadır.

3. İkinci Makalenin Değerlendirilmesi: Afganistan'da Türk Dili ve Eğitimi

Künye: Fevzi, F. (2015). Afganistan'da Türk Dili ve Eğitimi. *Tehlikedeki Diller Dergisi*, 4(6-7), 39-43.

3.1. Makalenin Yapısal ve Tematik Özeti

Firuz Fevzi tarafından kaleme alınan ve 2015 yılında *Uluslararası Tehlikedeki Diller Dergisi*'nde yayımlanan bu çalışma, toplam beş sayfalık kısa bir hacme sahiptir. Makale yapısal olarak; başlıksız bir "Giriş" bölümü, "Afganistan'da Türkiye Türkçesinin Öğretimi" adlı ana gövde ve "Sonuç ve Öneriler" kısmından oluşmaktadır.

Çalışmanın giriş bölümünde yazar, Afganistan'ın genel tarihsel arka planına dair özet bir perspektif sunarak ülkedeki etnik çeşitliliği ve Türk soylu grupların sosyo-kültürel durumlarını ele almıştır. Bu bölümde temel olarak Afganistan Türklerinin dilsel varlıkları üzerine genel tespitlerde bulunulmuştur.

Makalenin ana eksenini oluşturan ikinci bölümde ise Türkiye ile Afganistan arasındaki eğitim diplomasisi ve stratejik iş birliği üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda; TİKA'nın (Türk İşbirliği ve

Koordinasyon Ajansı Başkanlığı) bölgedeki yapılanması, Türk Silahlı Kuvvetleri bünyesinde yürütülen faaliyetler ve kurumsal bir eşik olarak Kabil Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nün kuruluşu kronolojik olarak aktarılmıştır. Metin, Afgan-Türk okullarının eğitim faaliyetlerine dair genel bir bilgilendirme ve ardından gelen sentez mahiyetindeki sonuç önerileriyle tamamlanmaktadır.

3.2. İkinci Makalenin Biçimsel ve Yapısal Bakımdan Eleştirilmesi

İncelenen çalışma, akademik bir metnin sahip olması gereken teknik düzen ve yazım disiplini açısından çeşitli zafiyetler barındırmaktadır. Bu zafiyetler; başlık uyumu, metodolojik sunum ve atıf standartları olmak üzere üç ana başlıkta toplanmaktadır.

Başlık ve İçerik Tutarsızlığı: Makalenin "Afganistan'da Türk Dili ve Eğitimi" şeklindeki genel başlığı, metnin odağını tam olarak yansıtmamaktadır. İçerikte yerel Türk dillerinden ziyade Türkiye Cumhuriyeti'nin bölgedeki kurumsal eğitim destekleri ve diplomasi faaliyetleri ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda, çalışmanın kapsamı göz önüne alındığında; başlığın içeriği daha net karşılayan "*Afganistan Türkleri ve Türkiye'nin Bölgedeki Eğitim Faaliyetleri*" gibi spesifik bir yapıda kurgulanması, okuyucunun beklentisi ile metnin sunduğu veri arasındaki uyumu sağlayacaktır.

Metodolojik Çerçeve Eksikliği: Akademik bir makalenin giriş bölümünde; araştırmanın problemi, amacı, kapsamı ve yöntemi açıkça tanımlanmalıdır. Ancak söz konusu çalışmada, literatürdeki boşluğun ne olduğu ve çalışmanın hangi metodolojik yaklaşımla ele alındığına dair herhangi bir kuramsal çerçeve çizilmemiştir. Bu durum, metni bilimsel bir makale formatından uzaklaştırmaktadır.

Atıf Disiplini ve Kaynak Gösterimi: Çalışmadaki en belirgin biçimsel sorun, kaynak gösterme süreçlerindeki istikrarsızlıktır. Makalenin giriş kısmında yoğun bir kaynak kullanımı gözlemlenirken, ilerleyen bölümlerde (özellikle ikinci sayfada) Britanya-Rusya rekabeti ve Türk beyliklerinin tarihsel süreçleri gibi tartışmaya açık ve somut veri gerektiren bilgiler referanssız bırakılmıştır. Bilimsel etik ve dürüstlük gereği, yazarın kendine ait olmayan her türlü tarihsel veri için kaynak gösterme zorunluluğu (Creswell, 2018) bu çalışmada ihmal edilmiştir.

Blok Alıntı ve Format Hataları: Akademik yazım kurallarına (APA 7) göre, 40 kelimeyi veya 4 satırı aşan doğrudan alıntılar ana metinden ayrıştırılarak, daha içeriden (indent) ve tırnaksız bir blok halinde verilmesi gerekmektedir. İnceleme konusu olan makalede, giriş bölümünde Albayrak'tan yapılan yedi satırlık geniş alıntının metin hizasında verilmesi, biçimsel bir hata olmanın ötesinde; yazarın kendi yorumu ile alıntılanan bilgiyi görsel olarak birbirine karıştırmakta ve okuma disiplini zayıflatmaktadır.

3.3. Makalenin Yöntem Bakımından Eleştirilmesi

Makalenin en temel yöntemsel sorunu, araştırma probleminin ve kapsamının belirsizliğidir. Çalışmanın giriş ve sonuç kısımlarında yerel Türk dilleri (Özbekçe, Türkmence vb.) vurgulanırken, gelişme

bölümünde odak noktasının tamamen "Türkiye Türkçesi öğretimi"ne kayması metodolojik bir tutarsızlık yaratmaktadır. Kavramsal netliğin sağlanamaması, makalenin hangi bilimsel soruya yanıt aradığı konusunu muğlaklaştırmaktadır.

Sunum yöntemi açısından ise makale, alt başlık kullanımı noktasında yetersizdir. Metin içerisinde yeterli hiyerarşik başlıklandırma yapılmaması, farklı bağlamdaki bilgilerin (tarih, politika, eğitim faaliyetleri) karmaşık bir yapıda sunulmasına ve okuyucunun konuyu takip etmesinin zorlaşmasına neden olmaktadır.

3.4. Makalenin İçerik ve Tezleri Yönünden Eleştirilmesi

İçerik analizi sonucunda, metinde ciddi bir sıralama ve mantıksal süreklilik sorunu tespit edilmiştir. Örneğin; Türkiye'nin eğitim destekleri anlatılırken 1960'lara kadar olan süreçten bahsedilmiş, ardından gelen paragrafta yeniden Atatürk dönemine (Emanullah Han süreci) dönülmüştür. Bu durum, tarihsel anlatıda kronolojik kopukluklara ve bilgi tekrarına yol açmaktadır.

Paragraf yapılarındaki düşünsel bütünlük zayıftır. 41. sayfada Memduh Şevket Esendal'dan bahsedilirken bir sonraki cümlede doğrudan Zeki Velidi Togan'a, ardından Afgan ordusundaki Türkçe terimlere ve oradan 2002 ISAF komutanlığına geçilmesi, birbiriyle doğrudan ilişkisi kurulmamış cümlelerin üst üste yığılması sonucunu doğurmuştur. Benzer bir durum TİKA ile ilgili bilgilerde de görülmekte; aynı kurumun faaliyetleri farklı paragraflarda tekrarlanarak içeriksel bir döngü oluşturulmaktadır.

Son olarak, bilimsel bir metnin varsayımlar veya gerçekleşmemiş planlar yerine somut ve doğrulanabilir verilere dayanması esastır (Booth vd., 2016). Kabil Üniversitesi'ndeki bölümün "Çağdaş Türk Lehçeleri Bölümü"ne dönüştürülmesi planı gibi resmiyete dökülmemiş ve belirsiz beklentilerin makalede yer bulması, akademik metnin nesnelliği ve bilimselliği ile bağdaşmamaktadır.

4. Üçüncü Makalenin Değerlendirilmesi: Afganistan'da Türkçe Eğitimi

Künye: Nazary, K. (2018). Afganistan'da Türkçe Eğitimi. *Uluslararası Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Dergisi*, 1(1), 17-32. <https://dergipark.org.tr/en/pub/ijotfl/issue/39377/464576>

4.1. Makalenin Yapısal ve Tematik Özeti

Khudayberdy Nazary tarafından kaleme alınan ve 2018 yılında *Uluslararası Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Dergisi*'nde yayımlanan bu çalışma, toplam 16 sayfalık hacme sahiptir. Makale; teorik giriş, uygulama örnekleri, kurum incelemeleri ve sonuç bölümlerinden oluşan klasik bir akademik yapı sergilemektedir.

Çalışmanın Giriş bölümünde yazar; dil kavramının ontolojik tanımından yola çıkarak yabancı dil öğretiminin günümüz dünyasındaki gerekliliğini vurgulamış, ardından Türkçenin genel anlamda ve özel olarak Afganistan sahasındaki öğretim süreçlerini ele almıştır. Bu bölümde ayrıca araştırmanın temel

amaçları ve alt amaçları belirtilerek, Afganistan-Türkiye ilişkilerinin eğitim boyutuna dair tarihsel bir perspektif sunulmuştur.

Makalenin Gelişme kısmında, Afganistan'daki Türkçe eğitim faaliyetleri iki ana ekseninde incelenmiştir. İlk ekseninde Türkoloji bölümleri ve Türkçe öğretimini destekleyen uluslararası kurumların (TİKA, Yunus Emre Enstitüsü vb.) bölgedeki stratejik hamleleri değerlendirilmiştir. İkinci ekseninde ise Afganistan'daki devlet üniversiteleri bünyesinde faaliyet gösteren Türk Dili ve Edebiyatı bölümlerinin mevcut durumu detaylandırılmış, kurumsal eğitimin yanı sıra özel kursların sahadaki yaygınlığına dikkat çekilmiştir. Çalışma; elde edilen verilerin toplu bir değerlendirmesini içeren sonuç, tartışma ve öneriler bölümüyle nihayete ermektedir.

4.2. Üçüncü Makalenin Biçimsel ve Yapısal Bakımdan Eleştirilmesi

İncelenen çalışma; başlık hiyerarşisindeki düzensizlikler, atıf disiplindeki eksiklikler ve temel yazım hataları açısından metodolojik bir zafiyet sergilemektedir. Bu sorunlar metnin okunabilirliğini ve bilimsel derinliğini zedeleyen temel unsurlar olarak öne çıkmaktadır.

Başlık Hiyerarşisi ve Tasnif Hataları: Makalede kullanılan başlık düzeni, kategorik bir karmaşaya yol açmaktadır. Örneğin; "Afganistan'da Türkoloji ve Türkçe Destek Kurumları" üst başlığı altında "Afganistan'da Türkçe Eğitimi" alt başlığının verilmesi, genel ile özel arasındaki mantıksal ilişkiyi tersine çevirmektedir. Normal şartlarda akademik bir kurum olan Türkoloji bölümlerinin, "eğitim veren asli kurumlar" olarak sınıflandırılması gerekirken, "destek kurumları" (TİKA, YEE vb.) ile aynı kategoride sunulması kavramsal bir hatadır.

Mükerrer Başlıklar ve İçerik Tekrarı: Metinde aynı konuların farklı başlıklar altında mükerrer şekilde işlendiği görülmektedir. Türkoloji bölümleri ve Yunus Emre Enstitüsü faaliyetleri, hem destek kurumları başlığı altında hem de üniversite eğitimi başlığı altında ayrı ayrı ele alınmıştır. Bu durum, metnin kurgusunda bir bütünlük sağlanmadığını ve bilgilerin bir sentez yerine dağınık notlar halinde sunulduğunu kanıtlamaktadır. Ayrıca, üst başlıklardan sonra herhangi bir geçiş cümlesi kurulmadan doğrudan alt başlıklara geçilmesi, akademik yazım geleneğindeki "bağlam oluşturma" ilkesini ihlal etmektedir.

Atıf Disiplini ve Veri Kaynaklandırılması: Çalışmanın en kritik biçimsel sorunu, somut ve tarihsel verilerin referanssız bırakılmasıdır. Özellikle Emir Habibullah Han dönemine (1901-1919) dair spesifik konuşmalar ve Türk uzmanların gelişi gibi "tartışmasız birincil kaynak" gerektiren bilgiler için hiçbir atıf yapılmamıştır. Benzer şekilde, Afgan gençlerin Türkçeye yönelik tutumlarına dair sunulan iddiaların hangi yöntemle (anket, mülakat vb.) elde edildiği belirsizdir. Referanssız sunulan bu veriler, çalışmanın bilimsel geçerliliğini zayıflatmaktadır.

Yazım ve İmla Hataları: Akademik bir yayında olmaması gereken temel dil bilgisi hataları metnin ciddiyetini olumsuz etkilemektedir. 21. sayfadaki başlıkta bulunma durumu eki olan "-da"nın bağlaç (da/de) gibi ayrı yazılması ve 22. sayfadaki "Enstitüsü personelinin..." örneğinde görülen gereksiz ek kullanımı, metnin yayına hazırlık sürecinde gerekli editöryal süzgeçten geçmediğini göstermektedir.

4.3. Üçüncü Makalenin Yöntem Bakımından Eleştirilmesi

Nazary (2018) tarafından kaleme alınan çalışmada, bilimsel bir araştırmanın en temel unsuru olan verilerin özgünlüğü ve analitik derinlik konularında ciddi yöntemsel zafiyetler saptanmıştır.

Veri Aktarımında Özgünlük ve "Kopyala-Yapıştır" Sorunu: Makalenin en çarpıcı yöntemsel hatası, yazarın veri toplama ve sunma sürecinde kullandığı üslupta gizlidir. Yazarın Afganistanlı olmasına rağmen, metnin bazı kısımlarında Türkiye için "ülkemiz" ifadesini kullanması (Nazary, 2018: 21), verilerin eleştirel bir süzgeçten geçirilmeden, Türkiye merkezli kaynaklardan doğrudan aktarıldığını kanıtlamaktadır. Bu durum, akademik yazımda "kaynak metne aşırı bağlılık" olarak nitelendirilen ve araştırmacının kendi özgün sesini/analizini ortadan kaldıran yöntemsel bir kusurdur.

Analitik Derinlik Eksikliği: Çalışmada izlenen bir diğer hatalı yöntem ise verilerin sadece "betimsel bir döküm" olarak sunulmasıdır. Bilimsel bir makaleden beklenen, mevcut verileri sentezleyerek bir sonuca ulaşmaktır; ancak bu çalışmada kurumlar ve bölümler hakkındaki bilgiler, herhangi bir istatistiksel analiz veya nitel değerlendirme yapılmadan ardı ardına sıralanmıştır. Verilerin neden-sonuç ilişkisi kurulmadan sadece aktarılması, çalışmayı bir "makale" formatından ziyade bir "faaliyet raporu" düzeyine çekmektedir.

Hiyerarşik Düzen ve Tasnif Hataları: Daha önce de değinildiği üzere, makalede kullanılan başlık düzeni hiyerarşik bir karmaşaya yol açmaktadır. Türkoloji bölümlerinin 'destek kurumları' ile aynı kategorik sınıflandırma içinde sunulması, çalışmanın metodik tasnif açısından zayıf kaldığını göstermektedir. Bu tasnif hatası, araştırmanın kurumsal yapıyı doğru analiz edemediğini ve akademik hiyerarşiyi (eğitim veren kurum vs. destekleyen kurum) yöntemine doğru yansıtamadığını ortaya koymaktadır.

4.4. Üçüncü Makalenin İçerik ve Tezlerin Geçerliliği Bakımından Eleştirilmesi

Nazary (2018) makalesi içerik açısından incelendiğinde; kurgusal düzensizlikler, kavramsal hatalar, bilgi tekrarları ve anlatım bozuklukları gibi çalışmanın bilimsel niteliğini zedeleyen pek çok unsur saptanmıştır.

Kurgusal ve Mantıksal Düzensizlikler: Makalenin giriş bölümünde bilgilerin sunum sırası "genelden özele" ilkesine aykırılık teşkil etmektedir. Dil ve yabancı dil öğretiminden bahsedildikten sonra en somut konu olan "dil becerilerinin önemi" kısmının araya eklenmesi, soyuttan somuta akması gereken düşünce silsilesini bozmaktadır. Benzer bir kurgu hatası üniversite bölümlerinin tanıtımında da görülmektedir.

Örneğin; Takhar Üniversitesi tanıtılırken en özel bilgi olan "bölüm detayları" verildikten sonra tekrar üniversitenin genel fakülte açılış tarihlerine dönülmesi, metnin mantıki silsilesini ve odak noktasını dağıtmaktadır.

Kavramsal Hatalar ve Yanlış Benzetmeler: Yazar, makalenin giriş kısmında anadili edinimi ile yabancı dil öğretimi arasında bilimsel temeli zayıf bir benzetme kurmuştur. Dört temel dil becerisinin (okuma, yazma, konuşma, dinleme) her iki süreçte de aynı şekilde işlediği iddiası, dilbilimsel gerçeklerle çelişmektedir. İlkhan'ın (2016) da belirttiği üzere, çocuk yaşta anadili ediniminde "dinleme ve konuşma" (girdi-çıktı) ön plandayken, akademik yabancı dil öğretimi çok daha farklı bir metodolojik süreç gerektirir. Yazarın bu iki süreci eş değer tutması, çalışmanın kuramsal zeminini zayıflatmaktadır.

Terminoloji ve Dil Bilgisi Hataları: Akademik bir metinde en temel beklenti doğru terminoloji kullanımıdır. Ancak yazar, makalenin başından sonuna kadar "Türkçe dili" gibi dilbilimsel açıdan hatalı bir ifadeyi defalarca kullanmıştır. "+CA" eki zaten dil ismi türeten bir ek olduğu için bu kullanım ciddi bir yetkinlik sorununa işaret etmektedir. Ayrıca "mezun sayısındaki düşük" yerine "düşkün", "toplam öğrenci" yerine "toplum öğrenci" gibi kelime yanlışları, metnin anlamını bozan vahim hatalardır.

Bilgi Tekrarları ve Veri Eksikliği: Metin içerisinde aynı bilgilerin (örneğin Kabil Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nün 32 öğrenciyle açılması bilgisi) üç farklı yerde (s. 21, 22, 25) tekrar edilmesi, makalenin özgün veri miktarını yapay bir şekilde şişirmektedir. Öte yandan, 1980'li yıllardaki kurs faaliyetlerinden bahsedilirken öğretmenlerden "Ali Hoca" gibi sadece ön isimle bahsedilmesi, akademik bir çalışmadan beklenen "belgeye ve arşive dayalı veri sunumu" ciddiyetiyle bağdaşmamaktadır.

Anlatım Bozuklukları ve Anlamsal Belirsizlik: Makalede cümle yapılarının yer yer anlamı imkansız kılacak kadar bozulduğu görülmektedir. Özellikle 19. sayfada öğrencilerin Türkçe öğrenme nedenlerinin sıralandığı cümlede; "Türkçe eğitiminin büyük kaynağının bulunması" ve "inanılır kaynakçaya sahip olması" gibi ifadeler, hem dil bilgisi hem de mantık açısından sorunludur ve cümlelerin temel yargısı anlamsız bir boşlukta kalmaktadır.

5. Karşılaştırmalı Değerlendirme ve Tartışma

Afganistan'da Türkçe eğitimi üzerine yazılmış seçili üç makalenin analizi, alanda yapılan çalışmaların yapısal ve içeriksel sorunlarla karşı karşıya olduğunu göstermektedir. Yapılan incelemeler sonucunda elde edilen bulgular, aşağıdaki temel eksenlerde tartışılabilir:

Başlık-İçerik Uyumu ve Kavramsal Belirsizlik: Makaleler başlık-içerik tutarlılığı açısından karşılaştırıldığında, Nazary (2018) tarafından kaleme alınan üçüncü makalenin başlığı içeriği yansıtmada daha başarılı bulunmuştur. Ancak her üç çalışmada da "Türk dili" ve "Türkiye Türkçesi" kavramlarının birbirinin yerine kullanılması, ortak bir kavramsal karmaşaya işaret etmektedir. Bu

belirsizlik, araştırmaların kuramsal çerçevesini zayıflatmakta ve çalışmanın hangi dilsel alanı hedeflediği sorusunu yanıtızsız bırakmaktadır.

Yapısal Kurgu ve Hiyerarşik Düzen: Alt başlıkların dağılımı ve sistematik kurgu bakımından Temizyürek vd. (2016) tarafından yazılan birinci makale, klasik akademik bölümlenmeye (tarih, etnik yapı, dil politikası, eğitim süreci) en yakın çalışma olarak öne çıkmaktadır. Buna mukabil Fevzi (2015), sonuç hariç tek bir alt başlık kullanarak bilgileri hiyerarşiden yoksun bir şekilde sunmuş; Nazary (2018) ise başlık tekrarlarıyla içeriksel bir döngüye girmiştir. Bu durum, alandaki çalışmaların bir "bilimsel makale" formundan ziyade "derleme notları" veya "bilgi yığını" karakteri taşıdığını kanıtlamaktadır.

Yöntemsel Zafiyet ve Birincil Kaynak Sorunu: Her üç makalenin en stratejik kusuru, bilimsel araştırma yöntemlerinden (problem tespiti, literatürdeki yer, yöntem tanımı) yoksun olmalarıdır. Bilimsel bir çalışmanın temel dayanağı olan birincil kaynaklara (resmi arşivler, anayasa metinleri, saha verileri) inilmemiş olması, çalışmaların güvenilirliğini sarsmaktadır. Birinci makalede tarihsel maddi hataların, ikinci makalede bağlam kopukluklarının, üçüncü makalede ise Türkiye odaklı metinlerden yapılan doğrudan aktarımların temel sebebi, bu metodolojik süzgecin işletilmemesidir.

Mantıksal Bütünlük: Akademik bir metinden beklenen en temel özellik olan "savların tartışılması ve ispatlanması" ilkesi, incelenen makalelerde yerini sadece "betimsel aktarıma" bırakmıştır. Birinci makaledeki ispatlanmamış iddialar, ikinci makaledeki cümle yığınları ve üçüncü makaledeki anlamsal karmaşalar, çalışmaların mantıki bir silsile içinde sunulmadığını göstermektedir. İçeriklerin sınırları net çizilmediği için, bu çalışmaların Afganistan'daki Türkçe eğitiminin gerçek durumuna ve geleceğine dair kapsayıcı ve bilimsel bir projeksiyon sunması olanaksız görünmektedir.

5. SONUÇ

Afganistan'da Türkçe eğitimi literatürüne yönelik gerçekleştirilen bu eleştirel analiz; incelenen çalışmaların araştırma tasarımı, uygulama ve raporlama aşamalarında ciddi bilimsel standart sapmaları barındırdığını ortaya koymuştur. Elde edilen bulgular ışığında şu temel sonuçlara ulaşılmıştır:

Metodolojik Disiplin İhtiyacı: İncelenen makalelerin temel sorunu, bir araştırma probleminin tanımlanmamış ve sınırlarının çizilmemiş olmasıdır. Bu durum, çalışmaların tematik odağını kaybetmesine ve bilimsel bir sonuç üretmek yerine dağınık bir veri yığına dönüşmesine yol açmıştır. Akademik bir çalışmanın, konu seçiminden raporlanmasına kadar her aşamada metodolojik ölçütlere sadık kalmasının vazgeçilmez bir zorunluluk olduğu bu örneklerle bir kez daha teyit edilmiştir.

Biçimsel ve Sistematik Kusurlar: Çalışmalarda saptanan başlık-içerik uyumsuzluğu, hiyerarşik düzen hataları ve atıf disipliniindeki yetersizlikler, metinlerin akademik meşruiyetini zedelemektedir. Özellikle somut ve tarihsel verilerin referanssız bırakılması, bilimsel etik ve dürüstlük ilkeleri açısından aşılması gereken kronik bir sorun olarak görülmektedir.

İçeriksel Geçerlilik ve Doğruluk: Analiz edilen metinlerdeki tarihsel maddi hatalar, terminolojik yanlışlar (örneğin "Türkçe dili" kullanımı) ve bilgi tekrarları, sahadaki bilgi birikiminin niteliğini olumsuz etkilemektedir. Bu durum, literatürün sağlıklı bir şekilde ilerlemesini engellemekte ve bilgi kirliliğine yol açmaktadır.

Öneri: Sonuç olarak, Afganistan'da Türkçe eğitimi alanında yapılacak gelecekteki çalışmaların; birincil kaynaklara dayanması, uluslararası yazım standartlarını (APA 7 vb.) titizlikle uygulaması ve betimsel bir anlatıdan ziyade analitik bir perspektif geliştirmesi şarttır. Bu makalede ortaya konulan somut eleştirilerin, bölge üzerine çalışan araştırmacılar için metodolojik bir standart belirleyici olması ve sahadaki akademik niteliğin artırılmasına katkı sağlaması hedeflenmektedir.

KAYNAKÇA

- American Psychological Association. (2020). *Publication manual of the American Psychological Association* (7th ed.). <https://doi.org/10.1037/0000165-000>
- Batoor, Q. F. (2018). Afganistan'da cumhuriyetin kuruluşu. *Anasay*, (5), 13–31.
- Booth, W. C., Colomb, G. G., Williams, J. M., Bizup, J., ve Fitzgerald, W. T. (2016). *The craft of research*. University of Chicago Press.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2021). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri* (30. baskı). Pegem Akademi.
- Creswell, J. W., ve Creswell, J. D. (2018). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (5th ed.). SAGE Publications.
- Daybelge, I. (2007). Bilimsel eleştiri üzerine. *TÜBA Günce*, 36, 12-15.
- Delen, M. (2017). Emir Timur ve yönetim ilkeleri. *Sosyal Siyaset Konferansları*, (73), 144–161.
- Fevzi, F. (2015). Afganistan'da Türk dili ve eğitimi. *Tehlikedeki Diller Dergisi*, 4(6-7), 39–43. <https://dergipark.org.tr/en/pub/tdd/issue/44102/543630>
- Ghubar, G. (2012). *Afghanistan der mesiri tarikh*. Muhsin Yayınları.
- İlkhan, İ. (2016). Anadil edinimi ile yabancı dil öğrenimi arasındaki ilişkilerin değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (4), 183–186.
- Karasar, N. (2020). *Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar, ilkeler, teknikler*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Nazary, K. (2018). Afganistan'da Türkçe eğitimi. *Uluslararası Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Dergisi*, 1(1), 17–32. <https://dergipark.org.tr/en/pub/ijotfl/issue/39377/464576>
- Oruç, C. (2023). Bâbü'r'ün iktidar mücadelesinde meşruiyet kaynağı olarak Türklük, Timur ve Timurlu mirası. *Genel Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 5(10), 547–560. <https://doi.org/10.53718/gttad.1278144>
- Popper, K. (1959). *The logic of scientific discovery*. Routledge.

Temizyürek, F., Barın, E., & Ustabulut, M. (2016). Afganistan'ın dil politikası ve Afganistan'da Türkçe eğitimi tarihi. *Türkbilig*, (32), 155–168. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/turkbilig/issue/52826/697803>